

УДК 343.21.01

Л. Ю. Тимофєєва,
канд. юрид. наук, науковий
співробітник науково-дослідної
частини Національного університету
«Одеська юридична академія»,
адвокат

МЕЖІ НЕОБХІДНОГО ОБ'ЄКТИВНОГО СТАВЛЕННЯ В ВИНУ У СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

У статті розглянуто проблеми, пов'язані із застосуванням об'єктивного ставлення в вину. Об'єктивне ставлення в вину у КК України не передбачено та однозначно не сприймається в кримінально-правовій доктрині. Разом із тим, є низка винятків, за яких об'єктивне ставлення у вину застосовується та є доцільним. У роботі запропоновано законодавчо врегулювати межі його застосування.

Ключові слова: юридична визначеність, об'єктивне ставлення в вину, суб'єктивне ставлення в вину, бланкетні норми, оціночні поняття, гуманістичність, презумпція знання закону.

Постановка проблеми. Кримінальне право та кримінальний закон характеризуються строгістю та формалізмом. Кримінальне законодавство має бути максимально чітким та зрозумілим, що не зовсім і не завжди співвідноситься з текстом Кримінального кодексу України (далі – КК).

Незважаючи на невизнання об'єктивного ставлення в вину як принципу сучасної практики застосування кримінального права, цей принцип *de facto* застосовується на практиці, і немає єдиної точки зору: позитивний це момент чи ні; також немає єдиного підходу до розуміння цього принципу, а також щодо меж його реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цієї теми. Окремі аспекти об'єктивного ставлення в вину досліджувалися такими вченими та науковцями, як: С. Ю. Битко, М. В. Бавсун, П. А. Воробей, Р. Р. Дінакарі, О. О. Дудов, В. О. Навроцький, Т. І. Нагаєва, Д. Г. Михайленко, Є. О. Письменський, Г. В. Тімейко, В. О. Туляков, М. І. Хавронюк, В. В. Шаблистий та ін., однак

питання про відповідність об'єктивного ставлення в вину принципам кримінального права у їхніх роботах розглянуто недостатньо.

Метою дослідження є визначення необхідного і відповідного принципам кримінального права застосування в практиці об'єктивного ставлення в вину.

Виклад основного матеріалу. Питання про суб'єктивну сторону злочину є одним з найскладніших у загальній теорії кримінального права. Суб'єктивне ставлення у вину, визначення якого прямо не закріплено, але випливає з положень КК (статті 19, 20, 23–25 КК), є проявом свободи як найвищої гуманістичної цінності, оскільки особа підлягає кримінальній відповідальності за вчинене діяння тільки тоді, коли усвідомлює його злочинний характер.

Воля – це здатність людини визначити усвідомлене ставлення до тих чи інших явищ природи або суспільства або здатність діяти усвідомлено в напрямку обраної волі. Тільки такий вчинок є вольовим, який здійснюється з усвідомленими цілями¹.

Для найбільш точної та повної кваліфікації в контексті суб'єктивного ставлення у вину, необхідно встановити максимальну кількість об'єктивних обставин злочину, а також особливостей особи, яка його вчинила, її психоемоційних реакцій, відносин з потерпілим тощо. Після цього необхідно зіставити аналіз встановлених об'єктивних обставин і психоемоційних реакцій обвинуваченого (підозрюваного) з характеристиками форм вини, передбаченими КК (починаючи від казусу та закінчуючи прямим умислом). Однак при кваліфікації необхідно враховувати допустимі законом винятки в контексті застосування об'єктивного ставлення в вину.

Об'єктивне ставлення в вину прийшло до нас ще з давнини. Воно означає, що вина за вчинення якоїсь дії може бути покладена на людину і без урахування її суб'єктивного ставлення до вчиненого².

¹ Нагаева Т. И. Осознанность и волимость как признак деяния в объективной стороне состава преступления. *Актуальные проблемы экономики и права*. 2009. № 2. С. 142.

² Динакари Р. Р. Объективное вменение в практике советской политической юстиции. *Юристъ правоведъ*. 2008. № 2. С. 92.

За загальним правилом кримінальне право України не сприймає об'єктивне ставлення у вину, тобто об'єктивне інкримінування. Згідно з КК кримінальна відповідальність ґрунтується лише на суб'єктивному ставленні у вину, що означає її можливість лише за наявності умислу чи необережності та передбачає врахування й інших ознак суб'єктивної сторони (мотиву, мети, емоційного стану особи в момент вчинення нею злочину)³.

Фактично відповідальність «без вини» існувала і продовжує існувати. Вона найчастіше камуфлює шляхом усунення кримінально-правових заборон на соціально корисну діяльність, формулювання «каучукових» складів злочинів, політиці, ідеології⁴. Тому при аналізі юридичних проблем і особливо суб'єктивної сторони необхідно завжди мати на увазі не тільки писані, але і фактичні реалії (В. В. Лунєєв). Об'єктивне ставлення в вину, незважаючи на його заперечення, фактично зберігається у кримінальному праві та у вузькому сенсі виконує важливу функцію відновлення соціальної справедливості при притягненні до кримінальної відповідальності за необережні злочини, що спричинили істотну шкоду. Заборона об'єктивного ставлення в вину у вузькому сенсі не більше ніж правова фікція, законодавчий прийом, що дозволяє співвідносити формалізм кримінального законодавства і багатогранність реального життя⁵.

Принцип суб'єктивного ставлення в вину реалізується не повною мірою і не так як цього вимагає сучасна кримінально-правова думка. Дуже багато випадків, коли правозастосовна практика вдається до об'єктивного ставлення в вину.

Кримінальній відповідальності також підлягають обмежено осудні; особи, які не знають кримінального закону або не розуміють окремих його

³ Письменський Є. О., Каменський Д. В. Регуляторні злочини та принцип винної відповідальності за кримінальним законодавством США. *Вісник Асоціації кримінального права України*, 2015, № 2(5). С. 77.

⁴ Якушин В. А., Шагалова Л. И. Правовые аспекты субъективного вменения. Средневолжский научный центр, Ульяновск, 1997. С. 41.

⁵ На думку В. О. Тулякова психологічна теорія вини та суб'єктивне ставлення у вину стали ідеологічними фікціями догматів минулого, див., наприклад: Туляков В. О. Криза кримінального права: суперечності догматів чи догматика суперечностей? *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. Одеса: Юрид. л-ра, 2009. Т. 8. С. 297; див. також: Бытко С. Ю. Элементы объективного вменения в составах преступлений против общественной безопасности. *Правовая культура*. 2009. № 2. С. 139.

положень, бланкетних норм (зокрема через безліч змін) тощо. Відповідно до ст. 20 КК кримінальній відповідальності підлягає особа, визнана судом обмежено осудною (яка внаслідок психічного розладу не повною мірою могла усвідомлювати свої діяння та/або керувати ними).

Згідно зі ст. 21 КК особа підлягає кримінальній відповідальності за злочини, вчинені у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів чи інших одурманюючих речовин. У такому стані особа не може повною мірою усвідомлювати суспільної небезпечності діянь, які вчиняє, а також керувати ними (приймати вольове рішення), та відповідно не може до кінця адекватно оцінювати наслідки цих діянь.

Разом із тим, особа усвідомлено вживає алкоголь, наркотичні засоби або інші одурманюючі речовини та знає або передбачає, до яких наслідків це може призвести; тому принципи кримінального права в даному випадку не порушуються. Держава не може та не повинна заохочувати широке вживання таких речовин, не реагуючи на дії, вчинені у такому стані, а також шкоду, заподіяну потерпілим і третім особам. Крім того, без цієї норми, «нетвереза» злочинність зросла б у декілька разів.

Притягнення осіб до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів зі змішаною формою вини також є прикладом об'єктивного ставлення у вину, оскільки умисел особи був спрямований на діяння, а наслідки настали через неосторожність, тобто особа не передбачала та не бажала їх настання. Ці прояви об'єктивного ставлення у вину в кримінальному законодавстві необхідні та допустимі, а також відповідають принципам законності, гуманізму, сприяють досягненню соціальної справедливості та не суперечать завданням КК⁶.

Не можуть повною мірою усвідомлювати характер та ступінь небезпеки вчинюваного діяння особи, які не досягли віку, з якого може наставати

⁶ Воробей П. А. Завдання і дія кримінального закону / Воробей П. А., М. Й. Коржанський, В. М. Щупаковський, Київ: Генеза, 1997. 158 с.; Тимофеева Л. Ю. Гуманістична парадигма кримінального права України: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2018. 210 с.; Тимофеева Л. Ю. Необхідні та доцільні межі об'єктивного ставлення в вину у кримінальному праві України. *Закарпатські правові читання: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів* (м. Ужгород, 2011 р.). С. 96–104.

кримінальна відповідальність, проте до них застосовуються примусові заходи виховного характеру з метою забезпечення суспільства. В законодавстві України не розкривається поняття вікової осудності, коли особа досягла віку, з якого можливе притягнення до кримінальної відповідальності, але фактично не досягла того рівня розвитку, в силу певних суб'єктивних і об'єктивних факторів, внаслідок чого не здатна належним чином усвідомлювати свої діяння та нести за них відповідальність. У цих ситуаціях, напевно, доцільно було б застосовувати примусові заходи виховного характеру і врегулювати це питання на рівні КК або Верховного Суду.

Презумпція знання закону (незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності) впливає зі статтями 57, 58, 68 Конституції України та втілюється в КК. Відповідно до ст. 4 КК (дія закону про кримінальну відповідальність у часі (зі змінами, внесеними згідно із Законом від 15 квітня 2008 р. № 270-VI) закон про кримінальну відповідальність набирає чинності через десять днів, починаючи з дня його офіційного оприлюднення, після якого знання закону презюмується. Тобто особа, яка не знала про певну кримінально-правову заборону, але повинна була та мала можливість знати (якщо держава оприлюднила зміни у визначеному законом порядку) підлягає кримінальній відповідальності. Проте за цих обставин особа не може усвідомлювати суспільну небезпечність вчинюваного діяння, оскільки не знає про його протиправність.

Вітчизняний законодавець не включає у зміст умислу усвідомлення протиправності діяння, вочевидь, виходячи із відомої ще за часів Стародавнього Риму і, до того ж, прямо закріпленої у ч. 2 ст. 68 Конституції України презумпції правової обізнаності особи: кожна доросла осудна людина повинна знати закони своєї країни, а тому не може посилатися на незнання законів як на обставину, що звільняє її від відповідальності за допущене порушення

кримінально-правових норм (*ignorantia legis neminem excusat* – незнання закону нікого не вибачає)⁷.

Причин такого стану речей декілька. Серед них, зокрема: нечіткість формулювання деяких кримінально-правових норм; невідповідність принципу правової визначеності, передбачуваності тощо; мінливість кримінального законодавства; наявність великої кількості оціночних понять; бланкетних кримінально-правових норм; колізій між кримінально-правовими нормами; кримінально-правових норм, які знаходяться в конкуренції, прогалін кримінального законодавства; надмірна криміналізація; порушення правил кодифікації; юридичні помилки тощо.

Обґрунтування проблемності цього питання криється в завданнях, цілях, методах і принципах покарання та засобах кримінально-правового впливу.

Завдання кримінального права закріплені в ст. 1 КК. До них відноситься забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам. Проте людина не може бути в повному обсязі захищена і перебувати під охороною, якщо сама не знає кримінально-правових норм (зокрема через величезну кількість змін), не розуміє їх змісту і значення для себе, якщо не пропускає через свою свідомість ці норми.

Наслідків такого стану речей також декілька. Серед них: сумніви та розчарування з боку правослухняних громадян і потенційних потерпілих в силі кримінально-правової заборони, кримінального закону та справедливості правосуддя взагалі, держави в особі її органів; ризики перетворення правослухняних громадян на кримінально-нестійкі верстви, вчинення самосудів, самоправства тощо.

⁷ Дудоров О. О. Про необхідність законодавчої регламентації юридичної помилки при вчиненні злочинів із змішаною протиправністю. *Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення. Прогалини у кримінальному законодавстві: матеріали Міжнар. симпозіуму, 12–13 вересня 2008 р. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. С. 48.*

Відповідно до ст. 50 КК метою покарання є не тільки кара, а й виправлення особи, а також запобігання вчиненню нових злочинів. У більшості випадків, якщо застосовується об'єктивне ставлення в вину, досягається тільки каральна мета. Це відбувається тому, що особа, яка вчинила злочин не пропускала крізь призму своєї свідомості вчинене, не буде належним чином сприймати покарання, не буде вважати його справедливим і адекватним і природно, швидше за все, не виправиться. А можливо буде вчиняти нові злочини після відбування покарання або навіть під час відбуття. У такому випадку мета покарання – запобігання злочинності – не досягається. За таких умов порушуються принципи справедливості, законності, гуманізму, доцільності, адекватності.

У своїй роботі В. А. Якушин зазначає, що «... суб'єктивне ставлення в вину у кримінальному праві – досягнення цивілізації. Дійсність ранніх суспільно-економічних формацій не надто балувала людство гуманним ставленням до осіб, які чинили соціально-значущі діяння. Кримінальне право лише у примітивній формі, та й то стосовно до вільних громадян, відображало основи суб'єктивного ставлення в вину при вирішенні кримінальних справ⁸. Ця «лінія» простежувалася в епоху буржуазних і соціалістичних революцій. КК УРСР 1927 р. прямо «узаконував» об'єктивне ставлення в вину. У ст. 6 Кодексу було зазначено, що заходи соціального захисту (судово-виправні, медичні, медико-педагогічні) застосовуються не тільки щодо осіб, які вчинили суспільно-небезпечні дії, але й відносно осіб, які є небезпечними за своїм зв'язком із злочинним оточенням чи своєю колишньою злочинною діяльністю (ст. 33).

Проте об'єктивне ставлення в вину також має і позитивні риси. Існує низка випадків необхідного, «корисного для суспільства» та відповідного принципам кримінального права об'єктивного ставлення в вину.

⁸ Якушин В. А., Шагалова Л. И. Правовые аспекты субъективного вменения.

Слід зазначити низку складнощів у кваліфікації та відповідно призначенні покарання у випадках застосування об'єктивного ставлення в вину.

Наприклад, постає питання, яким чином кваліфікувати зґвалтування, після якого потерпілий вчинив самогубство. Чи може суддя ставити в провину цю обставину, якщо умисел особи, яка вчинила злочин, не був спрямований на доведення особи до самогубства? Якщо особа вирішує вчинити злочин, в певних ситуаціях, має і може усвідомлювати можливі наслідки свого діяння (розширювальне тлумачення умислу). Аналогічні труднощі виникають при кваліфікації зґвалтування особи, яка не досягла 14 років (малолітнього), коли особа, яка вчинила злочин, не усвідомлювала цю обставину (наприклад, виходячи із зовнішнього вигляду потерпілого, його поведінки, первинних статевих ознак тощо).

Відповідно до постанови ППВС України «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» від 30 травня 2008 р. № 5 якщо особа, яка вчинила злочин сумлінно помилялась у віці потерпілого, як кваліфікуюча ознака, малолітство в вину не ставиться за ч. 4 ст. 152 КК України, але суди в таких справах повинні ретельно досліджувати всі обставини справи і можливості встановлення віку потерпілого для особи, яка вчинила злочин.

Самогубство потерпілого, яке сталося внаслідок зґвалтування або сексуального насильства за п. 11 вищезазначеної ППВСУ слід розглядати як особливо тяжкі наслідки, також як смерть потерпілої особи, втрата нею будь-якого органу чи втрата органом його функцій, психічна хвороба або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менше ніж на одну третину, непоправне знівечення обличчя, переривання вагітності чи втрата репродуктивної функції.

Відповідальність за спричинення особливо тяжких наслідків настає як тоді, коли винна особа передбачала можливість їх настання, так і тоді, коли

вона хоча і не передбачала, але повинна була і могла передбачити настання таких наслідків.

Всі обставини справи, включаючи можливе попереднє знайомство потерпілого та особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, їх взаємини, поведінку потерпілого та ін., мають ретельно досліджуватися судом. Ігнорування смерті потерпілої особи при кваліфікації подібних злочинів суперечило би принципам справедливості⁹ і гуманізму. Тобто в таких випадках для оцінки суб'єктивної сторони необхідно враховувати всі об'єктивні обставини злочину.

Труднощі при кваліфікації також виникають у зв'язку з неоднозначним розумінням кримінально-правової норми.

Як зазначено в рішенні ЄСПЛ «Санді Таймс» проти Сполученого Королівства від 26 квітня 1979 р. № 1 (The Sunday Times v. the United Kingdom № 1), «норма не може розглядатися як «право», якщо її не сформульовано достатньо чітко, що дає змогу громадянину регулювати свою поведінку» (п. 49). Відповідно до рішення ЄСПЛ «S.W. проти Сполученого Королівства» (S.W. v. the United Kingdom) від 22 листопада 1995 р. принцип правової визначеності в контексті кримінального права означає, що особа має знати за які дії або бездіяльність її може бути притягнуто до кримінальної відповідальності з формулювання відповідного припису закону, а за потреби – за допомогою його тлумачення судом (п. 35)¹⁰.

Відповідно до п. 3 Рішення КСУ у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) ст. 368² КК від 26 лютого 2019 р. № 1-р/2019 дотримання вимоги ясності і недвозначності норм, які встановлюють кримі-

⁹ Бытко С. Ю. Элементы объективного вменения в составах преступлений против общественной безопасности. *Правовая культура*. 2009. № 2. С. 135.

¹⁰ Щодо необхідності додержання принципу юридичної визначеності також зазначається в рішеннях ЄСПЛ «Санді Таймс» проти Сполученого Королівства від 26 квітня 1979 р. № 1 (The Sunday Times v. the United Kingdom № 1), «S.W. проти Сполученого Королівства» (S.W. v. the United Kingdom) від 22 листопада 1995 р., «Солдатенко проти України» (Soldatenko v. Ukraine) від 23 жовтня 2008 р. та ін. З п. 1 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. виходить, що у випадку, коли національний закон передбачає можливість позбавлення свободи, такий закон має бути достатньо доступним, чітко сформульованим і передбачуваним у своєму застосуванні – для того, щоб виключити будь-який ризик свавілля (п. 111).

нальну відповідальність, є особливо важливим з огляду на специфіку кримінального закону та наслідки притягнення до кримінальної відповідальності, адже притягнення до такого виду юридичної відповідальності пов'язане з можливими істотними обмеженнями прав і свобод людини.

Вищезазначеним вимогам також не зовсім відповідають деякі інші зміни КК. Наприклад, відповідно до ЗУ «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII були внесені істотні зміни в розділ «Злочини проти статевої свободи та недоторканості особи» (зміни набрали чинності 11 січня 2019 р.). Зокрема, суттєво змінився підхід до визначення зґвалтування. Попередня редакція складу зґвалтування передбачала природні статеві зносини із застосуванням насильства щодо потерпілої або використання її безпорадного стану. У чинній редакції статевий зв'язок або вчинення інших дій сексуального характеру з потерпілою (чи потерпілим) *без згоди* вже утворює склад зґвалтування (ст. 152 КК). При цьому відсутність згоди не обов'язково має бути пов'язана з опором, це може бути «ні» в усній формі.

Новий законодавчий підхід до дефініції зґвалтування достатньо гуманістичний щодо потерпілого, відповідає практиці ЄСПЛ (рішення ЄСПЛ у справі «М.С. проти Болгарії» від 4 грудня 2003 р.) та дає більше можливостей для особи в контексті забезпечення статевої свободи. Крім того, О. В. Харитонова розглядає вищезазначені зміни в контексті нової «оптики» кримінального законодавства. Зокрема «гендерні лінзи надають ті ресурси концептуалізації, що дозволяють створювати належні інтерпретації та надавати релевантні оцінки¹¹.

¹¹ Харитонова О.В. Ключові засади гендерної політики в кримінальному праві України та основні напрями реформ щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству: наук.-практ. посібник. Харків: Права людини, 2018. С. 4.

Ставлення вчених та науковців до таких змін неоднозначне. Критика вчених, зокрема, пов'язана з особливостями багаторічної практики по цій категорії справ, яка не зовсім співвідноситься з асоціюванням згвалтування з відмовою від вступу в статевий зв'язок у формі усного «ні» і без опору щодо статевого акту або інших дій сексуального характеру¹². Слід також зазначити, що до змін у практиці виникали проблеми стосовно кваліфікації за ст. 152 КК, пов'язані із виявленням слідів насилля під час статевих зносин, зловживаннями з боку потерпілих та ін.

Крім того, труднощі виникають із сприйняттям «мовчазних відмов». Виходячи з тлумачення практики ЄСПЛ особа, яка вступає в статевий зв'язок крім усього іншого має не тільки не отримати відмову, але й упевнитися в згоді на вступ в статевий зв'язок. При цьому фрази, які стверджують невпевненість, зокрема «я не знаю», «я не впевнена (не впевнений)», «може бути іншим разом» також не являють собою згоди і тлумачаться як «ні». Слід зазначити, що особа може відмовитися не тільки до, але й в процесі статевих зносин.

Тим самим зміни відображують європейський концепт культури згоди, який є перспективним, цивілізованим та гуманістичним кроком. Проте за наявності невизначеностей кримінально-правових норм можуть стати простором для зловживань з боку потерпілих.

Кримінальне право по-різному сприймається громадянами та владою, потерпілими, й особами, які вчинили злочин, суспільством і державою. Деякі його положення неоднаково тлумачаться. Проте різниця у тлумаченні не може стати підставою кримінальної відповідальності та відповідних обмежень для людини. Невизначеність поняття «без згоди» не дає можливості говорити про суб'єктивне ставлення в вину щодо вчинюваного, коли особа впевнена в добровільності статевих зносин.

¹² Див. зокрема: Чугуніков І. І. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи на порозі змін. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 2. Т. 2. С. 117–126.

Висновки. Використання та застосування об'єктивного ставлення в вину на практиці не завжди є негативним явищем, а навпаки, є допустимим, корисним, доцільним, необхідним і ефективним засобом протидії злочинності та інструментом досягнення цілей КК, але лише як виняток із правил, в певних межах. Для усунення розбіжностей у розумінні цього явища, необхідними є: нормативне закріплення меж допустимості об'єктивного ставлення в вину та принципів криміналізації; передбачення достатнього часу для ознайомлення зі змінами КК; додержання правил кодифікації тощо. Об'єктивне ставлення в вину допускається у випадках: незнання кримінального закону особою, яка вчинила злочин; коли злочин вчинено в стані обмеженої осудності; особа вчинила злочин у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин; суспільно небезпечне діяння спричинило тяжкі наслідки, за умови що особа умисно вчинила суспільно небезпечне діяння, проте до суспільно небезпечних наслідків, які настали, ставилася необережно, оскільки не передбачала їх настання, але повинна була і могла передбачати (тобто змішана форма вини).

Кримінально-правові норми мають бути визначеними, чіткими та зрозумілими не тільки правозастосувачам, але також суб'єктам кримінально-правових відносин. Звичайно, що абсолютно визначені кримінально-правові норми достатньо важко уявити. Разом з тим, мінімізувати невизначеності можна та потрібно, зокрема пов'язані з наявністю в КК великої кількості оціночних понять, бланкетних норм, прогалин і колізій тощо.

Список використаних джерел

1. Бытко С. Ю. Элементы объективного вменения в составах преступлений против общественной безопасности. *Правовая культура*. 2009. № 2. С. 134–139.
2. Воробей П. А. Завдання і дія кримінального закону / П. А. Воробей, М. Й. Коржанський, В. М. Щупаковський. К.: Генеза, 1997. 158 с.
3. Динакари Р. Р. Объективное вменение в практике советской политической юстиции. *Юристъ правоведъ*. 2008. № 2. С. 92–95.

4. Дудоров О. О. Про необхідність законодавчої регламентації юридичної помилки при вчиненні злочинів із змішаною протиправністю. *Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення. Прогаляни у кримінальному законодавстві: матеріали Міжнар. симпозиуму, 12–13 вересня 2008 р.* Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. С. 48–63.

5. Нагаева Т. И. Осознанность и волимость как признак деяния в объективной стороне состава преступления. *Актуальные проблемы экономики и права.* 2009. № 2. С. 142–145.

6. Письменський Є. О., Каменський Д. В. Регуляторні злочини та принцип винної відповідальності за кримінальним законодавством США. *Вісник Асоціації кримінального права України, 2015, № 2(5).* С. 71–88.

7. Тімофєєва Л. Ю. Гуманістична парадигма кримінального права України: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2018. 210 с.

8. Туляков В. О. Криза кримінального права: суперечності догматів чи догматика суперечностей? *Наукові праці Одеської національної юридичної академії.* Одеса: Юрид. л-ра, 2009. Т. 8. С. 296–303.

9. Чугуніков І. І. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи на порозі змін. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2018. № 2. Т 2. С. 117–126.

10. Харитонов О. В. Ключові засади гендерної політики в кримінальному праві України та основні напрями реформ щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству: наук.-практ. посібник. Харків: Права людини, 2018. 344 с.

11. Якушин В. А., Шагалова Л. И. Правовые аспекты субъективного вменения. Средневолжский научный центр, Ульяновск, 1997. 58 с.

REFERENCES

1. Bytko S. Yu. (2009). Elementy ob'yektivnogo vmeneniya v sostavakh prestupleniy protiv obshchestvennoy bezopasnosti. *Pravovaya kul'tura – Legal culture, 2, 134–139* [in Russian].

2. Vorobey P. A. (1997). Zavdannya i diya kryminal'noho zakonu / P. A. Vorobey, M. Y. Korzhans'kyu, V. M. Shchupakovs'kyu. K.: Heneza [in Ukrainian].

3. Dinakari R. R. (2008). Ob'yektivnoye vmeneniye v praktike sovetskoy politicheskoy yustitsii. *Yurist" pravoved" – Lawyer Justice, 2, 92–95* [in Russian].

4. Dudorov O. O. (2008). Pro neobkhdnist' zakonodavchoyi rehlamentatsiyi yurydychnoyi pomylyky pry vchynenni zlochyniv iz zmishanoyu protypravnistyu. *Kryminal'nyy kodeks Ukrayiny 2001 r.: problemy zastosovannya i perspektyvy udoskonalennya. Prohalyny u kryminal'nomu zakonodavstvi: materialy Mizhnar. sympoziumu, 12–13 veresnya 2008 r.* L'viv: L'viv. derzh. un-t vnutr. sprav, 48–63 [in Ukrainian].

5. Nagayeva T. I. (2009). Osoznannost' i volimost' kak priznak deyaniya v ob'yektivnoy storone sostava prestupleniya. *Aktual'nyye problemy ekonomiki i prava – Actual problems of economics and law*, 2, 142–145 [in Ukrainian].
6. Pys'mens'kyu Ye. O., Kamens'kyu D. V. (2015). Rehulyatorni zlochyny ta pryntsyp vynnoyi vidpovidal'nosti za kryminal'nym zakonodavstvom SShA. *Visnyk Asotsiatsiyi kryminal'noho prava Ukrayiny – Herald of the Association of criminal law of Ukraine*, 2(5), 71–88 [in Ukrainian].
7. Timofeyeva L. Yu. (2018). Humanistychna paradyhma kryminal'noho prava Ukrayiny: *Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
8. Tulyakov V. O. (2009). Kryza kryminal'noho prava: superechnosti dohmativ chy dohmatyka superechnostey? *Naukovi pratsi Odes'koyi natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi – Scientific works of the Odessa National Law Academy*. Odesa: Yuryd. 1-ra, Vol. 8, 296–303 [in Ukrainian].
9. Chuhunikov I. I. (2018). Zlochyny proty statevoyi svobody ta statevoyi nedotorkanosti osoby na porozi zmin. *Aktual'ni problemy vitchyznyanoyi yurysprudentsiyi – Actual problems of domestic jurisprudence*, 2, Vol. 2, 117–126 [in Ukrainian].
10. Kharytonova O. V. (2018). Klyuchovi zasady hendernoyi polityky v kryminal'nomu pravi Ukrayiny ta osnovni napryamy reform shchodo protydyi nasyl'stvu stosovno zhinok ta domashn'omu nasyl'stvu: nauk.-prakt. posibnyk. Kharkiv: Prava lyudyny [in Ukrainian].
11. Yakushin V. A., Shagalova L. I. (1997). Pravovyye aspekty sub'yektivnogo vmeneniya. *Srednevolzhskiy nauchnyy tsentr, Ul'yanovsk* [in Russian].

Тимофеева Л. Ю. Пределы необходимого объективного вменения в современном уголовном праве Украины

В статье рассмотрены проблемы связанные с применением объективного вменения. Объективное вменение в УК не предусмотрено и не воспринимается однозначно в уголовно-правовой доктрине. Вместе с тем, есть ряд исключений, при которых объективное вменение применяется. В работе предложено законодательно урегулировать границы его применения.

Ключевые слова: юридическая определенность, объективное вменение, субъективное вменение, бланкетные нормы, оценочные понятия, гуманистичность, презумпция знания закона.

Timofeeva L. Yu. The objective imputation and its necessary limit in the modern Criminal Law of Ukraine

In the article the notions the problems associated with the application of objective imputation. Objective imputation in the Criminal Code is not provided and is not perceived unambiguously in the criminal-law doctrine. At the same time, there are a number of exceptions in which objective imputation is applied and is expedient. The work proposes to legislatively regulate the boundaries of its application.

Use and application objective imputation in practice does not always have negative phenomenon, but rather a valid, useful, appropriate, necessary and effective means of combating crime and an instrument to achieve the objectives of the Criminal Code, but only as an exception to the rule, within certain limits. To eliminate discrepancies in mean this phenomenon, it is necessary to: normative regulatory limits of acceptability objective imputation; normative fixing of criminalization principles; providing sufficient time to familiarize with the changes of the Criminal Code of Ukraine; compliance with codification rules and the like. Objective imputation is permissible in cases of: ignorance of the criminal law by the person who committed the crime; the person has committed a crime in intoxication of alcohol, drugs or other intoxicating substances; a socially dangerous act has caused grave consequences, provided that the person intentionally committed a socially dangerous act, but to the socially dangerous consequences that came carelessly, because it did not foresee their occurrence, but should have foreseen.

Criminal law should be defined, clear and understandable not only by law enforcers, but also by subjects of criminal law relations. Of course, it is difficult to imagine absolutely defined criminal rules. At the same time, it is possible and necessary to minimize uncertainties, in particular large number of assessment concepts, blanket norms and collision in the Criminal Code.

Key words: *legal certainty, objective imputation theory, subjective imputation, blanket norms, appraisal concepts, humanistic, presumptuous knowledge of the law.*